

Milenko Krešić (ur.), *Katolička Crkva u Makedoniji kroz povijest (Katoličkata Crkva vo Makedonija niz istorijata) [Radovi s međunarodnog znanstvenog skupa 10. studenoga 2018. U Skopju]*, Sarajevo-Skopska biskupija, 2021.)

U izdanju KBF-a u Sarajevu, zajedno sa Skopskom biskupijom, objavljen je zbornik radova Katoličkata Crkva vo Makedonija niz istorijata, odnosno Katolička Crkva u Makedoniji kroz povijest. Kao što sâm naslov kaže, knjiga je objavljena dvojezično – na makedonskom i na hrvatskom jeziku s namjerom da bude dostupna makedonskoj i hrvatskoj javnosti.

Radi se o zborniku radova koji je, na inicijativu mons. Kire Stojanova, skopskog biskupa i eparha strumičko-skopskog, i u organizaciji Katoličke Crkve u Sjevernoj Makedoniji i Katoličkog bogoslovnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, održan 10. studenog 2018. godine u Skopju. Nakanama tog znanstvenog skupa, a poslije i Zbornika, jest kako bi se domaćoj katoličkoj zajednici – istočnog i zapadnog obreda – ali i široj javnosti hrvatskog i makedonskog govornog područja mogla prikazati ponosna, bogata, raskošna, ali na žalost i teška te mučenička povijest Katoličke Crkve u Makedoniji koja je u sastavu Vrhbosanske metropolije.

Zbornik na 300, odnosno 600 stranica dvojezično, u devet radova obrađuje Katoličku Crkvu u Makedoniji, obaju obreda, kroz povijesnu, teološku i kanonsko-pravnu prizmu. Tu se nalaze sljedeći radovi:

1. Stanje Katoličke Crkve u Makedoniji danas, autora biskupa Kire Stojanova, rad je u kojem biskup iznosi nekoliko podataka iz života Katoličke Crkve u Makedoniji kako bi budući čitatelji imali barem mali uvid o životu katolika na tom području. Biskup, kao najbolji poznavatelj stanja i prilika Katoličke Crkve u Makedoniji, donosi organizaciju, rasprostranjenost, statistiku, pastoralnu djelatnost, ali i poteškoće i nade u kojima živi Katolička Crkva u Sjevernoj Makedoniji danas.

2. Skopski nadbiskupi, autora sada već umirovljenog biskupa mons. Ratka Perića iz Mostara, rad je u kojem on donosi kratke biografije 16 skopskih nadbiskupa od 1656. do 1921., odnosno od nadbiskupa Andrije Bogdanija do Lazara Mjede: njihovo podrijetlo, školovanje, svećeničko i nadbiskupsko djelovanje, smrt i koje važno djelo i događaj vezan uz njihov život. Mons. Ratko, kao izvrstan latinist, uglavnom se služio izvorima na latinskom jeziku, što je od posebne važnosti za ovaj rad jer obično ti izvori ostanu nepoznati današnjem čitatelju ili eventualno nekom proučavatelju ove tematike.

3. Između crkvenog Istoka i Zapada – Crkva u (Sjevernoj) Makedoniji od dolaska Slavena do Osmanlija, djelo je autora prof. Milenka Krešića s KBF-a u Sarajevu, u kojem autor obrađuje povijest Crkve u Makedoniji od dolaska Slavena do Osmanlija. Autor se referira na geografski položaj Crkve u Makedoniji koja je „između crkvenog Istoka i Zapada“ te se nalazi, dakle, na samoj međi dvaju velikih crkvenih središta i dviju velikih crkvenih tradicija i jurisdikcija u trenutku tužnog raskola koji se dogodio 1054. godine. No, Crkvi u Makedoniji to je omogućilo da baštini bogatstvo i jednog i drugog središta. Premda se te godine ipak opredijelila za Istok, ipak su opstale neke naznake povezanosti sa Zapadom. Prof. Krešić, na temelju njemu dostupne literature, u svojem radu obrađuje naseljavanje Slavena na ova područja i njihovo pokrštavanje, crkvene prilike prije njihova dolaska, Crkvu u Makedoniji u vrijeme bugarskih vladara Borisa, Simeona i Petra, vrijeme cara Samuila i osnutak Ohridske arhiepiskopije, vrijeme cara Bazilija i istočnog raskola (1054.) te vrijeme od raskola do Osmanlija. Zanimljivo je čitati ovaj članak u svjetlu nedavnog povijesnog događaja priznanja autokefalnosti Pravoslavne Crkve u Sjevernoj Makedoniji.

4. Utjecaj crkvenih praksi i tradicija na Samuilovu politiku, autora prof. Dejana Borisova iz Skopja,

govori o srednjovjekovnom poimanju i isprepletanju državne i crkvene politike te u tome kontekstu o osnutku Ohridske arhiepiskopije i o suodnosu Metodijeva učenika sv. Klimenta Ohridskog i Ohridske arhiepiskopije koji joj je bez sumnje dao poseban pečat.

5. Civilizacijsko i evangelizacijsko poslanje svete braće Ćirila i Metoda među Slavenima u povijesnom kontekstu IX. stoljeća, autora prof. Petra Vranića iz Augsburga, ne stavlja toliko naglasak na povijesnost djelovanja svete braće Ćirila i Metodija, premda ga obrađuje, nego na njihovu teologiju, koju prof. Vrankić, koristeći se obilnim izvorima i literaturom, naziva teologijom Božjeg milosrđa i Božjeg naroda. Osim toga, prof. Vrankić obrađuje također njihovo kolosalno djelo koje se tiče stvaranja slavenskog pisma i prevođenja liturgijskih knjiga, zatim ustanovljenja slavenske liturgije te povijesni kontekst njihova djelovanja.

6. Prilike u Skopskoj nadbiskupiji od kasnog srednjeg vijeka do XIX. stoljeća, autora Bartolomeja Kajtazija iz Skopja, govori o životu katolika na tim područjima za vrijeme osmanske vlasti. Kajtazi se u radu uglavnom referira na djela Gaspara Ginija i Froka Zefiqa koji se oslanjaju na vatikanske archive opisujući općenito prilike u kojima su živjeli ovdašnji katolici u vrijeme osmanske vlasti, posebno se osvrnuvši na osnutak Skopske

nadbiskupije, prelazak katolika na islam, odgoj i obrazovanje ovdašnjih katoličkih svećenika, pojedinog istaknutog nadbiskupa, slučaj prikrivenih katolika - odnosno fenomen „ljaramana“, te na neke pokušaje sjedinjenja Istočne i Zapadne Crkve na ovom prostoru.

7. Katolička Crkva istočnog obreda u Makedoniji, autora Zorana I. Stojanova iz Radova, rad je u kojem se obrađuje povijest katolika istočnog obreda u Makedoniji počevši od Kukuške unije, tj. 1859. kad se dio Makedonaca ponovno ujedinio s Katoličkom Crkvom, pa da danas. Posebnu pozornost u radu posvetio je izrazu „grkokatolik“ uobičajenom na nekadašnjem prostoru vlasti Habsburške, odnosno Austro-Ugarske Monarhije, ali teološki i crkveno neispravnim, što Stojanov ističe, odnosima biskupa Strossmayera i makedonskog prosvjetitelja Miladinova te o negiranju makedonskog imena i postojanja katolika istočnog obreda u Makedoniji.

8. Važnost ekumenizma i dijaloga za Katoličku Crkvu u Makedoniji na primjeru katolika istočnog obreda, autora prof. em. Nike Ikića iz Sarajeva, odnosno iz Ulma, govori o važnosti ekumenizma na ovim prostorima te njegovim plodovima koji su nastali Kukuškom unijom (1859. godine). Autor naglašava kako je ta unija prolazila kroz brojne predrasude i razmirice – od nametanja latinizacije od stra-

ne Rima kroz imenovanja zapadnih (latinskih) biskupa do raznih kleveta na biskupe i apostolske vikare, što je znalo dovesti do pojedinačnih napuštanja Unije. No, Pravoslavna Crkva i Unija su međusobno priznavale sakramentalnost i crkvenost, navodi autor, što može biti i danas poticaj u ekumeniskom nastojanju.

9. Kanonski i pravni položaj Katoličke Crkve u Makedoniji od 1914. do 2018. godine, autora mons. Tome Vukšića, vrhbosanskog nadbiskupa, u kojem autor iz crkveno-pravne perspektive analizira položaj Katoličke Crkve na prostoru današnje Sjeverne Makedonije kroz razne konkordate Svete Stolice s ovdašnjim državama i kroz zakone susljednih država koji su tretirali pitanje Crkava, odnosno vjerskih zajednica. Nadbiskup je počeo s konkordatom s Kraljevinskom Srbijom 1914. i završio s pravnim uređenjem crkvenog pitanja u današnjoj (Sjevernoj) Makedoniji i novonastalim crkvenim granicama, odnosno granicama jurisdikcije pojedinih biskupa. Posebna vrijednost ovoga rada je prilog koji donosi sve pravne akte, odnosno konkordate i zakonske odredbe koji se odnose na položaj Crkve, i to na njihovim izvornim jezicima.

Teme koje nam Zbornik donosi vrlo su važne za povijest tih prostora kako crkvenu, tako i opću te nam danas pomažu razumjeti vrlo kompliciranu i zamršenu situaciju

Katoličke Crkve u današnjoj Sjevernoj Makedoniji koja je i danas obilježena političkim i svakim drugim problemima. Iz svega do sada viđenog i pročitano može se zaključiti kako situacija i položaj katolika u Sjevernoj Makedoniji nisu baš jednostavni jer su tu katolici kroz svoju povijest proživljavali uistinu teške trenutke i podnosili mnoge žrtve kako bi sačuvali svoj identitet. Unatoč svemu, važno je reći kako je Katolička Crkva u Makedoniji živa Crkva koja „kroz mnoge nevolje“ prolazi i postaje sve stamenija. Nijedna podnesena žrtva neće biti uzaludna. S takvim stavom i s takvim vjernicima katolicima koji se ne boje žrtve, Katolička Crkva u Makedoniji ima se pravo nadati nekoj svjetlijoj budućnosti.

Josip Knežević

**SV. KARLO DE FOUCAULD,
FRANCUZ PRIJATELJ
MUSLIMANA U ALŽIRU**

**Isusova mala sestra ANNIE,
*Charles de Foucauld - Stopama
Isusa iz Nazareta.* Zagreb: KS,
2022., 140 str.**

Glavni lik ove jednostavne knjige, popraćene znanstvenim bilješkama koje upućuju na francuska djela, svećenik je Karlo de Foucauld (1858.-1916.) kojega je papa Franjo proglasio svecem sveopće Crkve 15. svibnja 2022. Autorica m. s. Annie Bras (1928.-2018.) pripadnica je Isusovih malih sestara koje su nikle iz Foucauldova duhovnog pokreta god. 1939. Tijekom 12 godina bila je glavna odgovorna (responsable générale) te družbe, a nakon toga je širila poruku Charlesa de Foucaulda među mlađim naraštajima. Svjesna da na francuskom jeziku postoji nekoliko njegovih biografija pisanih s različitih stajališta, ovdje predstavlja njegovu duhovnost na temelju citata iz njegovih sačuvanih pisama duhovniku Huvelinu, rodbini i prijateljima. Potpisivao se kao Isusov brat Karlo. Od 1978. do 2009. na hrvatskom je izdano 11 knjiga o njemu ili izbor iz njegovih pisama. Blaženim ga je proglasio Benedikt XVI. 13. studenog 2005. Papa Franjo, u poglavlju „Religije u službi bratstva u svijetu“ svoje enciklike Fratelli tutti, navodi kako se ovaj brat Karlo po-